

## OSIGURANJE KLJUČNE OSOBE

### Apstrakt

*Cilj ovog rada je da predstavi osiguranje ključne osobe, kao poseban način za prevazilaženje finansijskih problema koji nastanu smrću ključne osobe (osoba) ili trajnom, odnosno privremenom nesposobnošću ključne osobe ili usled njene vrlo teške bolesti (sa potencijalnim smrtnim ishodom).*

*U tekstu se analizira osiguranje ključne osobe i otkrivaju razlozi koji nameću potrebu za njegovom upotrebom. Posle uvodnog dela i značaja, određen je pojam ključne osobe čime se dolazi i do kruga lica koji se mogu naći u ulozi osiguranog lica. Budući da je osiguranje ključne osobe po prirodi ugovor o osiguranju trećeg, realno je pretpostaviti da može doći do sukoba interesa između ugovarača osiguranja i ključne osobe (osiguranog lica). Interesu i moralnom hazardu posvećen je peti deo rada. U tekstu se ukazuje na elemente koji se uzimaju u obzir prilikom određivanja visine osigurane sume na koju bi polisa trebalo da glasi. Iako se osiguranje ključne osobe koristi u mnogim državama, u Srbiji se ne primenjuje iako ne postoje prepreke za to, te se predlaže njegova primena.*

**Ključne reči:** osiguranje, osiguranje ključne osobe, osiguranje života.

### 1. Uvod

Osiguranje života može koristiti ne samo kao sredstvo obezbeđenja porodice (izdržavanih članova) od finansijskih gubitaka koji nastaju zbog smrti

---

\* Vanredni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, e-mail: jlabudovic@sbb.rs.

izdržavaoca porodice, otplate hipotekarnog duga, već može predstavljati i vrlo efikasan mehanizam zaštite poverioca, obezbeđenja procesa proizvodnje, očuvanja privrednog društva od finansijskih problema (osiguranje poslovanja).<sup>1</sup>

Da bismo bili precizniji, moramo naglasiti da ne postoji osiguranje ključne osobe (osoba) kao posebno osiguranje, već da se u svrhu osiguranja ključne osobe koriste na poseban način uobičajene vrste: osiguranje života, osiguranje od posledica nesrećnog slučaja i zdravstveno osiguranje.<sup>2</sup> Dakle, ovde nije reč o novoj vrsti osiguranja, već o tome da tradicionalne forme osiguranja imaju posebnu primenu. Ovo osiguranje obično zaključuje privredno društvo. Ono ugovara osiguranje i plaća premije.<sup>3</sup> Privredno društvo je vlasnik i korisnik polise (beneficijar). Njemu se isplaćuje osigurana suma kada dođe do realizacije osiguranog slučaja. U Republici Srbiji se ne primenjuje osiguranje ključne osobe, ali zbog brojnih prednosti koje ima trebalo bi ga primenjivati.

Uspešno poslovanje često zavisi od ličnih sposobnosti pojedinca, njegovih odluka, stručnosti i veština. Zbog toga, sposobnosti direktora imaju veliku vrednost za privredno društvo. Smrt, nesreća zbog koje je ključna osoba postala privremeno ili trajno nesposobna za rad i penzionisanje mogli bi da znače da privredno društvo ubuduće neće uspešno poslovati, da će smanjiti ostvareni profit, da će se teško boriti sa konkurencijom.

Govoreći o značaju sposobnosti i veština pojedinca za poslovanje privrednog društva, govorimo, u stvari, o ljudskom životu kao "imovini" od velikog značaja. Drugačije rečeno, sposobnosti pojedinca da dobro upravlja, njegovu stručnost, veštine i talenat možemo da posmatramo kao resurs posebne vrste. Tako, u ovom našem slučaju, smrt direktora ili predsednika upravnog odbora značila bi gubitke za akcionarsko društvo i akcionare. Takav događaj mogao bi, na primer, da se odrazi na pad cena akcija.

Prilikom donošenja odluke o tome da li zaključiti osiguranje ili ne, treba poći od visine prihoda, vrednosti ugovorenog posla, od kredita koje treba otplatiti i koje tek treba uzeti od banke, vrednosti akcija na berzi, od troškova koje ima i koje će imati, visine poreza koje treba platiti (bilo prilikom uplate premija bilo prilikom

---

<sup>1</sup> S. Andrijašević, V. Petranović, *Ekonomija osiguranja*, Zagreb, 1999, str. 117.

<sup>2</sup> K. Black, H. Skipper, *Life & Health Insurance*, New Jersey, 2000, str. 413.

<sup>3</sup> Moguće je da premiju plaća delom poslodavac (privredno društvo), a delom zaposleni koji ima status ključne osobe (*Ibid.*, str. 431).

isplate osigurane sume), poreskih olakšica i ciljeva koje treba ostvariti. Ovi elementi treba da pomognu potencijalnom osiguraniku i u pogledu odlučivanja o tome na koji iznos zaključiti osiguranje.

Svaki događaj koji utiče na sposobnost zarađivanja ima uticaj na vrednost ljudskog života.<sup>4</sup> S tim u vezi, profit i poslovanje kompanije zavisice od stručnosti, veština, znanja, etičkog ponašanja, dobrog zdravlja, volje za radom, volje za investiranjem, inventivnosti, talenta, kreativnosti. U slučaju osiguranja ključne osobe, vrednost ljudskog života je vrednost sposobnosti, talenta, veština, znanja, kreativnosti ključne osobe za privredno društvo. Dakle, vrednost ljudskog života je funkcija njegove svrhe i vrednosti koje on ima za druge (privredno društvo u našem slučaju).<sup>5</sup>

Osiguranje ključne osobe može naročito koristiti malim i srednjim preduzećima i obezbediti im finansiranje preko zajma po osnovu polise, onda kada banke uskrate finansijsku pomoć. Osim toga, ovo osiguraje može biti od značaja i velikim preduzećima.

## 2. Značaj osiguranja ključne osobe

Kako smo prethodno rekli, osiguranje ključne osobe najviše pogoduje malim i srednjim preduzećima. Ono je važno za Srbiju, ali i za druge zemlje zato što se mala i srednja preduzeća suočavaju sa problemom finansiranja. To je jedan od krucijalnih problema ovih privrednih subjekata. Preko osiguranja ključne osobe, moguće je obezbediti lakši način finansiranja. Polisa pruža mogućnost vlasniku polise da koristi zajam po osnovu polise. Prednosti ovog zajma u odnosu na bankarski kredit su brojne. Prvo, zajam karakteriše niža kamatna stopa u odnosu na bankarske kredite. Zatim, nema rizika od nevraćanja zajma jer ukoliko se dug ne vrati u roku, iznos preostalog duga može se odbiti od osigurane sume i često osiguranik može da odredi dinamiku isplate zajma.<sup>6</sup> U uslovima finansijske krize, zajam po osnovu polise bi bio od velikog značaja za mala i srednja preduzeća jer su banke postale vrlo restriktivne u odobravanju kredita.<sup>7</sup> Osim

---

<sup>4</sup> *Ibid.*, str. 16.

<sup>5</sup> *Ibid.*

<sup>6</sup> J. Labudović, Klauzule u ugovorima o osiguranju života koje štite osiguranike, u: J. Slavnić, P. Šulejić, J. Pak, (ur.): *Usklađivanje osiguranja Srbije sa sistemom osiguranja Evropske unije*, Beograd, 2008, str. 365.

<sup>7</sup> J. Labudović, Problemi finansiranja malih i srednjih preduzeća, *Pravo i privreda*, 48(4-6), str. 607.

toga, osiguranje ključne osobe uliva sigurnost vlasniku preduzeća da će u slučaju smrti ključne osobe, njene nesposobnosti za rad i pronalaženja nove ključne osobe, imati dovoljno sredstava za nastavak poslovanja. Do tih sredstava se dolazi vrlo brzo. Na taj način, privredni subjekt je zaštićen od finansijskih "potresa" i obezbeđen je kontinuitet poslovanja.

Gotovo u svakom poslu postoji osoba koja je od vitalnog značaja za uspešno poslovanje, tj. osoba koja je sinonim uspeha i profitabilnosti privrednog društva, odnosno koja se identifikuje sa njim i njegov je integralni deo. Smrću takve osobe<sup>8</sup> ili zbog nastale invalidnosti ili nesposobnosti, za privredno društvo mogu nastati brojni problemi. Može doći do gubitka profita, gubitka poverenja od strane poverilaca i partnera. Mogućnost nastupanja takvih događaja koji negativno utiču na finansijsku moć privrednog društva treba da bude motiv da se privredno društvo koje je u pitanju pripremi i da pronađe optimalno rešenje za nastale probleme.

Zaključenjem ugovora o osiguranju ključne osobe, privredno društvo se može zaštititi od gubitaka i nestabilnosti u poslovanju. Osnovna svrha zaključenja ovog osiguranja je obezbeđenje kontinuiteta poslovanja.<sup>9</sup> Osiguranje ključne osobe (bilo kao osiguranje života, osiguranje od posledica nesrećnog slučaja ili zdravstveno osiguranje) privredno društvo može, a ne mora<sup>10</sup> zaključiti kada ima neki osigurljiv interes na život i zdravlje ključne osobe za njeno poslovanje.<sup>11</sup> Uz to, mora postojati i pismena saglasnost osobe koja se osigurava i to ne samo u pogledu zaključenja ugovora, već i u pogledu visine osigurane svote. Dakle, ukoliko dođe do realizacije osiguranog slučaja (smrti, nezgode koja uzrokuje trajnu ili privremenu nesposobnost za rad), privredno društvo će odmah biti oštećeno. Ta sredstva će pomoći privrednom društvu da premosti finansijske probleme do dolaženja nove osobe na čelno mesto i pokrivanja troškova obuke i školovanja nove ključne osobe. Prednost ovakvog načina finansiranja gubitaka je što se odmah obezbeđuju neophodna sredstva, što je posebno važno u

---

<sup>8</sup> Smrću nastaju troškovi koji se odnose na ostavinsku raspravu, porez na nasleđe, sahranu (pogađa porodicu umrlog), ali i oni koji se odnose na gubitak prihoda koje bi preminuli zaradio (pogađa i porodicu, kao i kompaniju ako je reč o ključnoj osobi) (E. Vaughan, T. Vaughan, *Osnove osiguranja- upravljanje rizicima*, Zagreb, 2000, str. 148).

<sup>9</sup> J. Kočović, P. Šulejić, *Osiguranje*, Beograd, 2002, str. 35.

<sup>10</sup> Ovo osiguranje nije obavezno.

<sup>11</sup> S. Andrijašević, V. Petranović, *op. cit.*, str. 117.

proizvodnom procesu. Ovo osiguranje bi trebalo da obezbedi najjeftiniji način pokrića troškova.

Postojanje ugovora o osiguranju ključne osobe povećava rejting privrednom društvu i uvećava njegovu vrednost. Na više načina to možemo predstaviti. Na primer, privredno društvo može dobiti nov kredit po povoljnijim uslovima ili u većem iznosu nego inače da bi se finansirao razvoj posla. Poverioci (banke) će se "osećati bolje" jer su njihovi rizici nenaplate potraživanja vrlo niski. Za bankare je osoba na čelu privrednog društva veoma važna "aktiva". Uz to, ovo osiguranje može biti i garancija emitovanih obveznica kojim privredno društvo želi da obezbedi dodatni izvor finansiranja.<sup>12</sup> Dodajmo da postojanje dugoročnog ugovora o osiguranju ključne osobe omogućava privrednom društvu da koristi zajam po osnovu polise ukoliko mu budu potrebna dodatna sredstva, nezavisno od realizacije osiguranog slučaja.

Osiguranje ključne osobe se može posmatrati kao jedan od načina na koji akcionarsko društvo, odnosno menadžment pokazuje brigu, lojalnost i odgovornost prema akcionarima, odnosno ortacima (ako je reč o ortačkom društvu), poveriocima, investitorima i svima ostalima koji imaju interes da društvo dobro posluje. Kroz osiguranje ključne osobe, ali i neke druge vrste osiguranja (osiguranje imovine, osiguranje kredita, osiguranje direktora i članova uprave od odgovornosti) pokazuje se briga za blagostanje i budućnost privrednog društva. Zato se može reći da se na ovaj način izražava tendencija za eliminisanjem neizvesnosti u budućem toku prihoda privrednog društva.

### 3. Pojam ključne osobe

Ključna osoba je osoba čija smrt, nesposobnost, invalidnost ili teška bolest mogu imati negativan uticaj na poslovanje, budući da ta osoba poseduje izvanredne sposobnosti, veštine, znanje, stručnost, talenat. To su osobine pojedinca (ili nekolicine njih) zahvaljujući kojim privredno društvo ostvaruje visok profit, uživa visok rejting i poslovni ugled na tržištu. Ključna osoba bi mogla biti svaka osoba koja je ekspert u svojoj profesiji i čije aktivnosti i sposobnosti su od ogromnog značaja za uspeh u poslovanju. Drugim rečima, to je osoba čija bi smrt značila veoma ozbiljne finansijske gubitke za privredno društvo.<sup>13</sup> Shodno

---

<sup>12</sup> K. Black, H. Skipper, *op. cit.*, str. 413.

<sup>13</sup> Vrsta delatnosti privrednog društva je važna u odgovoru na pitanje ko je ključna osoba (R. Mehr, R. Osler, *Modern Life Insurance – a textbook of income insurance*, New York, 1961, str. 426).

ovakvom određenju, ključna osoba bi mogla biti: direktor, vlasnik privrednog društva, predsednik upravnog odbora, portfolio menadžer, naučnik, kompjuterski programer, menadžer, finansijski kontrolor, finansijski analitičar, vrhunski sportista u klubu, filmska zvezda zbog čije bi smrti, odnosno invalidnosti privredno društvo koje se bavi snimanjem filmova moglo da izgubi mnogo novca i sl.

Više je faktora koji mogu predstavljati dobre indikatore koji potencijalno ukazuju ko je ključna osoba. Jedan od njih tiče se visine primanja. Međutim, ovo nije siguran indikator. Svaki zaposleni koji ima visoka primanja ne znači da je ključna osoba, tj. osoba čije su sposobnosti, stručnost ili talenat od presudnog značaja za uspešno poslovanje privrednog društva.

Drugi veoma važan faktor koji, više nego prethodno pomenuti, može ukazivati na ključnu osobu je moć odlučivanja. Ukoliko osoba ima mogućnost samostalnog donošenja važnih odluka (na primer, koje se tiču poslovne politike) i ukoliko te odluke bitno utiču na poslovnu politiku onda to, sasvim sigurno, upućuje na takvu osobu kao ključnu. Uz moć odlučivanja, odgovornost za izvršenje odluka predstavlja, takođe, faktor koji se može koristiti za identifikovanje ključne osobe. Ovaj faktor posebno dolazi do izražaja u proizvodnji i prodaji proizvoda.<sup>14</sup>

Ukoliko je reč o osobi bez čijeg potpisa je nemoguće doći do novih kredita za nastavljane proizvodnog procesa, proširivanje obima proizvodnje, razvoj novih proizvoda i sl., takvu osobu možemo da posmatramo kao svojevrsan "izvor kapitala" za privredno društvo, te se može reći da će ona imati karakter ključne osobe.<sup>15</sup> Smrt takve osobe, invalidnost ili teška bolest lišiće privredno društvo novih izvora sredstava što će prouzrokovati velike gubitke i troškove u poslovanju, pa je to razlog da se zaključi osiguranje života takve osobe.

Posedovanje talenta i veština u određenom poslu može predstavljati važan indikator ključne osobe u privrednom društvu, sportskom klubu, filmskoj industriji i sl. Odlaskom ključne osobe privredno društvo se može naći pred velikim problemom kako pronaći osobu koja poseduje isti talenat i veštine. To može da bude jako teško, vrlo skupo i dugo.

---

<sup>14</sup> Key person insurance, MLC, 2007/2008, 4, dostupno na: [www.kfm.net.au/images/KeyPersonInsurance.pdf](http://www.kfm.net.au/images/KeyPersonInsurance.pdf), 18.9.2014.

<sup>15</sup> *Ibid.*

Nekada može biti teško identifikovati ključnu osobu. Zato treba sa rezervom prihvatiti prethodno navedene indikatore. Ključna osoba može biti i neko ko nema visoka primanja, neko ko ne donosi odluke, neko ko nije predsednik upravnog odbora. Ključna osoba može biti neko ko, na primer, jedini zna da servisira mašine koje se koriste u proizvodnom procesu. Ako takva osoba umre ili se penzionise, privredno društvo će imati veliki problem sa pronalaženjem nove osobe koja će moći mašine da popravi i da ih održava.<sup>16</sup> U svakom slučaju identifikovanje ključne osobe i analiza potencijalnih gubitaka koji bi nastali smrću, nesposobnošću ili penzionisanjem takve osobe treba da bude deo programa upravljanja rizikom u privrednom društvu.

U nastavku će detaljnije biti prikazan položaj ključne osobe u odnosu na ugovor o osiguranju života.

#### 4. Ključna osoba i ugovor o osiguranju

Postoje dve mogućnosti kod zaključenja ugovora o osiguranju ključne osobe. Prvo, postoji situacija kada su ugovarač osiguranja i ključna osoba različita lica. U tom slučaju, ugovor o osiguranju zaključuje ugovarač osiguranja, dok ključna osoba ima karakter trećeg lica. Praktično, ako osiguranje zaključuje privredno društvo da bi osiguralo direktora, menadžera ili neku drugu osobu koja ima značaj ključne osobe, onda je reč o osiguranju trećeg. Dakle, u ovakvoj situaciji, ključna osoba nije ugovorna strana. Da bi ugovor bio punovažan, ključna osoba (kao osigurano lice) mora dati saglasnost na zaključenje ugovora o osiguranju sopstvenog života i saglasnost na visinu osigurane sume.<sup>17</sup> Pismena saglasnost osiguranog lica, mora biti navedena u polisi ili u odvojenom pismenu prilikom potpisivanja polise i to sa naznačenjem osigurane sume.<sup>18</sup> U suprotnom bi takvo osiguranje bilo apsolutno ništavo. Osiguranje ključne osobe može da bude ugovoreno kao osiguranje za slučaj smrti, kao osiguranje od nesrećnog slučaja i zdravstveno osiguranje. Shodno usvojenom mišljenju u našem pravu, smatra se da je pismena saglasnost osiguranog lica (trećeg u ovom slučaju) neophodna samo kod osiguranja života. U komentaru na član 946 Zakona o obligacionim odnosima, navedeno je da pismena saglasnost nije potrebna kod osiguranja od

---

<sup>16</sup> M. Dorfman, *Introduction to Risk Management and Insurance*, New Jersey, 2002, str. 51.

<sup>17</sup> Saglasnost za zaključenje ugovora o osiguranju trećeg danas poznaje veliki broj zakonodavstava (Češka, Francuska, Italija, Mađarska, Nemačka, Slovačka, Švajcarska).

<sup>18</sup> *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Beograd, 1995, str. 1547; P. Šulejić, *Pravo osiguranja*, Beograd, 2005, str. 469; M. Dorfman, *op. cit.*, str. 252.

nesrećnog slučaja imajući u vidu da se ono najčešće zaključuje kao kolektivno osiguranje.<sup>19</sup> Međutim, ako se ima u vidu činjenica da će u našem slučaju (osiguranje ključne osobe) osigurana suma (bilo da nastupi smrt kao posledica nesrećnog slučaja, bilo da nastupi nesposobnost) biti isplaćena privrednom društvu, a ne osiguranom licu i naslednicima i da je u ovom slučaju uobičajeno individualno osiguranje (ali može biti i kolektivno), čini se da pismena saglasnost osiguranog lica (ključne osobe u našem slučaju) ima puno opravdanje.

U prilog pribavljanja pismene saglasnosti mogu se istaći brojni argumenti. Prvo, osiguranje ključne osobe se najčešće zaključuje kao individualno. Međutim, može se zaključiti i kao kolektivno, s tim što u ovom slučaju to ne znači da postoji suviše veliki broj osoba u svojstvu osiguranih lica (lica u čijem životu treba da se realizuje osiguranje slučaja). Zato je autor mišljenja da bi trebalo, kao i prilikom zaključenja ugovora o osiguranju života trećeg, tako i kod osiguranja od posledica nesrećnog slučaja, zahtevati pismenu saglasnost osiguranih lica, posebno ako se ima u vidu da se osigurana suma isplaćuje privrednom društvu kao korisniku osiguranja. Dakle, prvi argument u prilog postojanja pismene saglasnosti osiguranog lica (ključne osobe) kod osiguranja od posledica nesrećnog slučaja je što se ono najčešće zaključuje kao individualno. Drugi argument za pismenu saglasnost osiguranih lica leži u tome što i kada se osiguranje ključne osobe zaključuje kao kolektivno, obično je to mali krug osoba, te one, zbog značaja koji imaju za poslovanje privrednog društva, nikako ne mogu ostati nepoznate. Treći, vrlo važan argument u prilog ovakvog stava autora jeste da se osigurana suma isplaćuje privrednom društvu koje je u ulozi ugovarača i korisnika osiguranja, a ne osiguranom licu i njegovim naslednicima (u slučaju smrti osiguranog lica). Da se osigurana suma isplaćuje osiguranom licu ili naslednicima, saglasnost ne bi ni bila potrebna. Četvrto, obaveza ugovarača osiguranja da informiše osiguranu osobu o zaključenom kolektivnom osiguranju koja je predviđena u nekim uporednim pravima, kao na primer u Francuskoj, Švajcarskoj i Bugarskoj<sup>20</sup> ne može da bude zamena za prethodnu saglasnost ključne osobe za osiguranje sopstvenog života.

Upitnik koji sastavlja osiguravač može značajno da pomogne ugovaraču osiguranja prilikom prijavljivanja činjenica bitnih za ocenu rizika, jer je ugovarač

---

<sup>19</sup> Komentar Zakona o obligacionim odnosima, str. 1548.

<sup>20</sup> S. Jovanović, Regulisanje ugovora o privatnom kolektivnom osiguranju u evropskom pravu, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 12(2), 2013, str. 12.



osiguranja dužan da prijavi osiguravaču sve okolnosti od značaja za ocenu rizika, a koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate.<sup>21</sup> Obaveza ugovarača osiguranja da odgovori na postavljena pitanja iz upitnika u pismenoj formi koji mu dostavi osiguravač radi ocene rizika koji osiguravač treba da osigura, povezana je i sa posebnom obavezom osiguravača da osiguranika obavesti o elementima ugovora o osiguranju koji se zaključuje.

Ova obaveza ugovarača osiguranja prisutna je gotovo u svim zakonodavstvima, a osim toga predviđa se i u opštim uslovima osiguranja. Uz to, svaka promena okolnosti od značaja za ocenu rizika mora biti prijavljena osiguravaču. Pravilo je da ugovarač osiguranja snosi odgovornost za istinitost podataka i to nezavisno da li je on lično popunjavao prijavu ili je to činio neko drugi, a ugovarač samo potpisao.<sup>22</sup> Ukoliko podaci nisu istiniti, Zakonom o obligacionim odnosima Srbije predviđene su pravne posledice davanja neistinitih činjenica bitnih za ocenu rizika. Pritom se pravi razlika između namerne i nenamerne netačne prijave.<sup>23</sup> Zapravo, sankcije za kršenje obaveze prijavljivanja okolnosti od značaja za ocenu rizika u svim zakonodavstvima zavise od subjektivnog odnosa osiguranika prema izvršavanju ove obaveze.<sup>24</sup> Iste odredbe nalaze se i u opštim uslovima osiguravača.

Posebne odredbe Zakona o obligacionim odnosima odnose se na slučajeve kada je netačno navedena starost osiguranog lica (ključne osobe u našem slučaju). Godine života, tj. pristupna starost osiguranog lica je vrlo važan element za određivanje visine premije. U upitniku osiguravača može biti navedeno da

---

<sup>21</sup> Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SRJ*, br. 31/93, čl. 907.

<sup>22</sup> Komentar Zakona o obligacionim odnosima, str. 1481.

<sup>23</sup> U članu 908 Zakona o obligacionim odnosima regulisano je pitanje namerne netačne prijave ili prećutkivanja okolnosti od značaja za ocenu rizika. U takvom slučaju, osiguravač može tražiti poništenje ugovora jer, da je znao za pravo stanje stvari ugovor ne bi zaključio. Ovim svojim pravom osiguravač može da se koristi u roku od tri meseca od kada je saznao za netačnost prijave ili prećutkivanje. Ako dođe do poništenja ugovora, osiguravač zadržava naplaćene premije i ima pravo da zahteva isplatu premije za period osiguranja u kome je zatraženo poništenje ugovora. Teret dokazivanja krivice ili grube nepažnje je na onome ko se poziva na to, tj. na osiguravaču. Posledice nenamerne netačne prijave predviđene su u članu 909. Ako je ugovarač osiguranja dao netačnu prijavu ili je propustio dati dužno obaveštenje, a to nije učinjeno namerno, osiguravač može u roku od mesec dana od saznanja za netačnost prijave zahtevati raskid ugovora ili predložiti povećanje premije srazmerno većem riziku. Pravo izbora pripada osiguravaču.

<sup>24</sup> Komentar Zakona o obligacionim odnosima, str. 1482.

osigurano lice ima manje godina nego što je to realno. Tako se povećava rizik osiguravača zbog problema negativne selekcije. Zakon o obligacionim odnosima u čl. 944 navodi tri situacije koje mogu nastupiti zbog netačnog navođenja godina. Ako stvarne godine osiguranog lica prelaze granicu do koje osiguravač vrši osiguranje, to je razlog za poništenje ugovora. U tom slučaju osiguravač je dužan da vrati sve primljene premije. Druga situacija nastaje kada je prijavljeno manje godina nego što je to zaista slučaj, s tim da stvarne godine osiguranog lica ne prelaze granicu do koje osiguravač vrši osiguranje. Pod takvim okolnostima, ugovor je punovažan, a osiguravač će isplatiti osiguranu sumu srazmerno uplaćenim premijama. Poslednja situacija postoji kada osigurano lice ima manje godina nego što je prijavljeno, premija će se smanjiti na iznos koji odgovara stvarnom broju godina, a osiguravač vraća razliku između primljenih premija i premija koje odgovaraju stvarnom broju godina.<sup>25</sup>

Posledice zbog navođenja neistinitih okolnosti ili prećutkivanja okolnosti od značaja za ocenu rizika snosi samo ugovarač osiguranja, pod uslovom da ključna osoba nije znala da su pogrešno navedene okolnosti od značaja za ocenu rizika. Međutim, ukoliko je ključna osoba znala za to, mogli bi joj se eventualno uputiti prigovori zbog nesavesnosti, prevare, dovođenja u zabludu (opšte odredbe Zakona o obligacionim odnosima). Budući da je ugovor o osiguranju ključne osobe, kada ga zaključuje kompanija i sebe određuje kao korisnika, po prirodi ugovor u svoje ime i za svoj račun neće se primeniti odredbe zakona koje predviđaju proširenje odgovornosti.<sup>26</sup> Budući da nije ugovorna strana, ključna osoba ne može da ističe bilo kakve prigovore osiguravaču jer sa njim nije ni u kakvom pravnom odnosu.

Interesantno je pomenuti da ugovori o osiguranju ključne osobe u Velikoj Britaniji, Španiji, Nemačkoj, SAD i Japanu često sadrže klauzulu neosporivosti

---

<sup>25</sup> Slična rešenja postoje i u drugim zakonodavstvima, na primer u SAD osiguravač će najčešće ponuditi mogućnost plaćanja razlike između premije koja je plaćena i one koja je trebalo da bude plaćena imajući u vidu stvarne godine osiguranog lica, uvećanu za kamatu. Ako ugovarač osiguranja ne pristane na to, onda se osigurana suma snižava na nivo koji odgovara do tada uplaćenim premijama (E. Vaughan, T. Vaughan, *op. cit.*, str. 212; K. Black, H. Skipper, *op. cit.*, str. 217).

<sup>26</sup> Proširenje odgovornosti zbog navođenja ili prećutkivanja netačnih okolnosti od značaja za ocenu rizika odnosi se na: osiguranje zaključeno u ime i za račun drugoga ili u korist trećeg ili za tuđi račun ili za račun koga se tiče (*Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1489).

(engl. *incontestable clause*).<sup>27</sup> Ova klauzula znači da se zaključeni ugovor ne može osporavati protekom roka od dve godine od zaključenja ugovora.<sup>28</sup> Ako se desi da osigurano lice umre pre isteka roka od dve godine od zaključenja ugovora, osiguravač života može da iskoristiti pravo na podnošenje prigovora i ospori valjanost ugovora, na primer, zbog netačnih okolnosti za ocenu rizika (recimo nije navedeno da je osigurano lice pušač, što neminovno utiče na visinu premije). Kada se utvrdi da su netačno navedene okolnosti od značaja za ocenu rizika,<sup>29</sup> osiguravač može da odloži isplatu osigurane sume (da bi utvrdio sve relevantne činjenice za ocenu rizika) ili da odbije isplatu. Osiguravač može sprovesti istragu u takvim spornim slučajevima. Može, na primer, ispitati uzrok smrti i način smrti i utvrditi istoriju bolesti osiguranog. Međutim, za takva istraživanja u SAD je neophodno dobiti odobrenje naslednika, odnosno nekada je neophodno zatražiti sudskim putem dozvolu za takve radnje. Napomenimo da kada je situacija nesporna, tj. kada su sve okolnosti za ocenu rizika nesumnjivo tačne, osiguravač ne može odbiti isplatu osigurane sume. S druge strane, kada osiguravač ne može da sazna nove okolnosti koje su bitne za utvrđivanje njegove obaveze (na primer, ne može pribaviti medicinski karton), stav je suda da se mora izvršiti isplata osigurane sume.<sup>30</sup>

Moguće je da ugovor o osiguranju života zaključi i preduzetnik, u kom slučaju je isto lice ugovarač osiguranja i istovremeno ključna osoba. To bi bio slučaj kada preduzetnik zaključi ugovor o osiguranju svog života. U takvim okolnostima, ključna osoba je ugovorna strana. On može kao korisnika odrediti nekog od članova svoje porodice (naslednike) jer im se na ovaj način ostavlja mogućnost da nastave posao posle smrti vlasnika. Upitnik osiguravača popunjava ključna osoba, kao ugovorna strana, i dužna je da u njemu navede istinite činjenice od značaja za ocenu rizika. Ukoliko to ne učini, snosi posledice koje su prethodno pomenute u zavisnosti da li je namerna ili nenamerna netačna prijava okolnosti od značaja za ocenu rizika, odnosno da li je reč o netačnom navođenju godina

---

<sup>27</sup> K. Black, H. Skipper, *op. cit.*, str. 213.

<sup>28</sup> Ova klauzula je prvi put primenjena u Velikoj Britaniji, a zatim u SAD u ugovorima o osiguranju života (E. Vaughan, T. Vaughan, *op. cit.*, str. 211).

<sup>29</sup> Ovo se ne odnosi na pogrešno navođenje godina života osiguranika.

<sup>30</sup> *Minnesota Life Insurance Company v. Vasquez*, 2004. WL690835 at \* 7 (Tex. App. Corpus Christi Apr./2004).

života. U ovom slučaju ključna osoba, kao ugovorna strana ima pravo na podnošenje prigovora osiguravaču koji proizilaze iz njihovog pravnog odnosa.

Ključna osoba može, pre nego što prestane ugovor o osiguranju života koji je zaključilo privredno društvo, da prestane da radi u tom društvu, ali ne zbog smrti, odnosno nesposobnosti ili drugih razloga predviđenih u polisi čijim nastupanjem nastaje obaveza osiguravača da isplati osiguranu sumu. Ovde možemo razlikovati dve situacije. Ako je zaključeno dugoročno osiguranje kao na primer, univerzalno životno, mešovito ili doživotno osiguranje za slučaj smrti, ugovarač bi mogao da zahteva od osiguravača otkup polise.<sup>31</sup> Prema odredbama zakona, otkup se može tražiti ukoliko su uplaćene najmanje tri godišnje premije i ako je reč o dugoročnom osiguranju, tj. osiguranju za ceo život.<sup>32</sup> U drugom slučaju, ako je reč o kratkoročnom osiguranju, ne postoji pravo na otkup.

### 5. Interes i moralni hazard u osiguranju ključne osobe

Osiguranje života nema obeštećujući karakter, a osigurana suma, koja se isplaćuje, predstavlja protivprestaciju uplaćenim premijama.<sup>33</sup> Naime, ovo osiguranje treba da posluži održavanju finansijske stabilnosti u privrednom društvu na način koji obezbeđuje pokrivanje gubitaka nastalih usled smrti, odnosno nesposobnosti za rad ključne osobe. Dakle, privredno društvo ima imovinski interes da zaključi osiguranje ključne osobe jer može da pretrpi štetu.<sup>34</sup> Stoga, ovo osiguranje ima obeštećujući karakter jer se privrednom društvu, trastijski, ortacima u ortakluku nadoknađuje šteta koju trpe, na primer, zbog smrti ključne osobe. Korisno bi bilo da naglasimo da smrt ili nezgoda mogu imati po imovinu štetne posledice, ali da u tom "slučaju i nije reč o osiguranju lica u pravom smislu, nego o osiguranju odštetnog karaktera sa pravnim posledicama imovinskog osiguranja koje mogu ugovorom, odnosno uslovima osiguranja i izričito biti predviđene".<sup>35</sup>

---

<sup>31</sup> Z. Petrović, T. Petrović, *Osiguranje života*, Beograd, 2003, str. 37.

<sup>32</sup> Član 954 Zakona o obligacionim odnosima kaže da u polisi moraju biti navedeni uslovi pod kojima ugovarač osiguranja može zahtevati isplatu otkupne vrednosti i način kako se ona izračunava saglasno uslovima osiguranja.

<sup>33</sup> P. Šulejić, *op. cit.*, str. 67.

<sup>34</sup> A Proposed Extension of Insurable Interest Requirement for Key man Insurance, *Yale Law Journal*, 1956, 65(5), str. 736.

<sup>35</sup> P. Šulejić, *op. cit.*, str. 467.

Jasno je da imajući u vidu to čemu je namenjena osigurana suma u ovoj vrsti osiguranja (pokrivanje gubitaka nastalih usled smrti ključne osobe, održavanje finansijske stabilnosti, nastavak poslovanja, itd.), osiguranje ključne osobe ima odštetni karakter za privredno društvo. Zato možemo konstatovati da ovo osiguranje proizvodi pravne posledice imovinskog osiguranja.

Razlog zbog čega privredno društvo zaključuje ugovor o osiguranju ključne osobe povezan je sa njegovim imovinskim interesom. Zapravo, svrha zaključenja ugovora o osiguranju ključne osobe, jeste da ugovarač osiguranja sebe zaštiti od gubitaka koje će pretrpeti zbog smrti ključne osobe u privrednom društvu, odnosno zbog njegove nesposobnosti za rad. Kroz osiguranu sumu koju će primiti, ugovarač osiguranja biva obeštećen. Dakle, ovde ugovor o osiguranju trećeg ima za zadatak obezbeđenje imovinskog interesa privrednog društva.

Interes poslodavca (privrednog društva ili preduzetnika) je materijalne prirode, tj. može se izraziti u novcu. Ekonomska vrednost i jeste obeležje interesa u osiguranju. Osim ekonomske vrednosti, interes mora biti moguć, pravno dozvoljen i imati pravni osnov.<sup>36</sup> Jedino pod ovim uslovima, interes je prihvatljiv za osiguranje.<sup>37</sup> Interes poslodavca se sastoji u: izvršavanju ugovornih obaveza zaposlenog (ključne osobe), smanjenju troškova, eliminisanju gubitaka koji nastaju zbog smrti, odnosno invalidnosti osigurane (ključne) osobe. Moguće je istovremeno postojanje više subjekata interesa. Na primer, interes menadžera i akcionara da održe vrednost akcija, odnosno vrednost akcionarskog društva, da održe ugled i sl. Dodajmo da se interes poslodavca može odnositi ne samo na tekuće poslovanje, već i na buduće, odnosno on ima interes da zaključi osiguranje kako bi se zaštitio ne samo od stvarne štete, već i izmakle dobiti.

Najveći broj zakonodavstava ne prihvata interes u osiguranju lica jer osiguranje života nema obeštećujući karakter. Umesto toga, u slučajevima kada se zaključuje osiguranje trećeg, zahteva se pristanak osiguranog lica (lica u čijem životu treba da nastupi osigurani slučaj).<sup>38</sup> Tako je u pravu Austrije, Nemačke, Francuske,

---

<sup>36</sup> Komentar Zakona o obligacionim odnosima, str. 1503; P. Šulejić, *op. cit.*, str. 309.

<sup>37</sup> Pojam interesa se u osiguranju razvio upravo da spreči moralni hazard, prevare, kockanje, da se odvoji od igara na sreću i, takođe, da se spreči dvostruko osiguranje, budući da vrednost interesa ne sme biti prekoračena. Zahtev za postojanjem interesa čini da ugovor o osiguranju nije opklada (kockanje) (K. Black, H. Skipper, *op. cit.*, str. 12).

<sup>38</sup> P. Šulejić, *op. cit.*, str. 312.

Švajcarske, Švedske, ali i u pravu Srbije. U tom smislu treba shvatiti i osiguranje ključne osobe.

Kako je prethodno pomenuto, zaključenje ugovora o osiguranju ključne osobe od strane poslodavca biće pravno valjano samo ukoliko poslodavac pribavi saglasnost osiguranog lica. Međutim, nije dovoljno samo reći da je neophodna saglasnost osiguranog lica. Saglasnost mora da postoji u pogledu zaključenja ugovora, a s druge strane i u pogledu visine osigurane sume. Jedno bez drugog nije dovoljno.<sup>39</sup> Naglasimo da je kod ovakvih ugovora (osiguranja trećeg lica) važna i forma u kojoj se daje saglasnost. Po pravilu, to je pismena forma, a sama saglasnost može biti data ili u polisi ili u odvojenom pismenu. Konačno kada je reč o momentu davanja saglasnosti, važno je da ona postoji u momentu potpisivanja polise, odnosno najkasnije u momentu zaključivanja ugovora.<sup>40</sup> Iako se davanjem saglasnosti otklanja mogućnost da ugovarač osiguranja, koji je i korisnik, prouzrokuje osigurani slučaj, ipak moguće su razne zloupotrebe jer saglasnost može biti data pod prisilom.

Ako osiguranje ključne osobe sadrži vrlo visoku osiguranu sumu, na taj način se otvara prostor za moralni hazard. Da bi se problem moralnog hazarda eliminisao (ublažio), moguće je smanjiti obim pokrića, učiniti premiju zavisnom od ponašanja tokom trajanja ugovora o osiguranju, nadzorisati ponašanje (ovo je vrlo skupo, pa se pre nego što se ovome pristupi mora sprovesti analiza odnosa troškova i koristi).<sup>41</sup> Minimizovanje moralnog hazarda osiguravač nastoji da realizuje kroz odgovor na pitanje da li kompanija ima veći interes ako je osigurano lice (ključna osoba) živa, nego da umre. Drugim rečima, korisnik (poslodavac) bi trebalo da ima veći interes ako osigurano lice živi nego ako umre. Kod osiguranja ključne osobe takav uslov je načelno zadovoljen. Poslodavac će imati više interesa i koristi ako je ključna osoba u životu jer neće biti izložen gubicima, troškovima zamene i obuke nove ključne osobe, prekidu proizvodnje itd. Sve ove neprijatne okolnosti pratiće smrt ključne osobe.

Ako je ugovarač osiguranja, koji je i korisnik, namerno ili prevarom izazvao osigurani slučaj (na primer, namerno ubistvo, namerno prouzrokovanje

---

<sup>39</sup> Komentar Zakona o obligacionim odnosima, str. 1547.

<sup>40</sup> *Ibid.*

<sup>41</sup> S. Harington, G. Niehaus, *Risk management and Insurance*, Singapore, 2004, str. 84.

nesrećnog slučaja), osiguravač nema obavezu ni na kakva davanja.<sup>42</sup> Opravdanje za ovakve odredbe Zakona o obligacionim odnosima nalazi se u tome što bi u tom slučaju osigurani slučaj bio izazvan isključivom voljom ugovarača osiguranja,<sup>43</sup> što je nedopustivo u osiguranju. Takođe, to bi bilo i u suprotnosti sa javnim poretком i moralom. Ovo pravilo postoji u svim zakonodavstvima. Ako je ugovor zaključen u nameri da se iz osiguranja stekne protivpravna imovinska korist (osigurana suma bi bila viša od vrednosti osiguranog interesa), takav ugovor je apsolutno ništav.

Zanimljivo je istaći da u SAD postoji tendencija ekspanzije ugovora o osiguranju na živote zaposlenih koje kupuju korporacije (engl. *corporate-owned life insurance*), banke (engl. *bank-owned life insurance*) i trasti (engl. *trust-owned life insurance*). U Njujorku je postojao stav da pomaganje poslodavcima u razvoju inovativnih sredstava za finansiranje zdravlja zaposlenih i drugih koristi je u najboljem interesu radnika. Zaključivanje ugovora o osiguranju na život zaposlenih u SAD ima za cilj da omogući poslodavcima finansiranje planova penzijskog osiguranja sa unapred definisanim isplatama (engl. *defined benefit plans*). Taj mehanizam je poznat pod nazivom osiguranje života u vlasništvu korporacije ili trasta (engl. *corporate or trust-owned life insurance - COLI, TOLI*). Takvi planovi imaju poreskih pogodnosti. Obično se dozvoljava korišćenje tih pogodnosti do iznosa koji je dovoljan za izmirenje obaveza prema zaposlenima.

Međutim, pitanje je da li zaposleni zaista imaju koristi u ovakvim aranžmanima.<sup>44</sup> Čak, iako postoji njihova saglasnost za zaključenje ugovora, u praksi ima primera koji potvrđuju da je saglasnost data zbog straha od odmazde i pretnji poslodavaca. Čini se da je ipak više koristi na strani poslodavca koji nastoji da ostvari poreske uštede. Takođe, moguće je pretpostaviti da poreske uštede od osiguranja idu vlasnicima akcija i menadžmentu. Ako su koristi korporacije od smrti zaposlenog, mnogo veće od mogućih gubitaka, proizilazi da se u ovakvim slučajevima stvara širok prostor za moralni hazard. Zbog potencijalnog sukoba interesa nikako ne treba dozvoliti da osigurana suma bude veća od pretrpljene štete.

---

<sup>42</sup> Shodno opštim uslovima osiguranja života, ako bi ugovarač namerno prouzrokovao smrt osiguranog lica, osiguravač nema obavezu ni da isplati matematičku rezervu.

<sup>43</sup> Odredba zakona se odnosi na fizička lica jer je reč o subjektivnom ponašanju, a kada je reč o pravnim licima u svojstvu ugovarača, ceni se ponašanje lica koje istupa u svojstvu pravnog lica (*Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1498).

<sup>44</sup> T. Baker, *Insurance Law and Policy*, Connecticut, 2008, str. 238.

Primer moralnog hazarda i sukoba interesa nalazimo u praksi. U jednom slučaju (*Tamez*), privredno društvo je zaključilo osiguranje od posledica nesrećnog slučaja (bilo je i vlasnik polise i korisnik osiguranja). Osigurani su bili zaposleni radnici. Svaki put kada bi radnik umro (poginuo dok je radio), privredno društvo je dobijalo 250.000\$. Sud je zbog toga, dozvolio naslednicima umrlih radnika da postave pitanje osigurljivog interesa i dozvolio im je da ostvare prava iz polise, tj. koristi za slučaj smrti.<sup>45</sup> Kao što se vidi, pitanje interesa u osiguranju je vrlo osetljivo pitanje jer može doći do konflikta interesa privrednog društva i zaposlenog koji je osiguran. Primer pokazuje da je pitanje interesa vrlo važno i da mora biti detaljno istraženo u svim slučajevima kada se govori o COLI (*corporate-owned life insurance*), BOLI (*bank-owned life insurance*), TOLI (*trust-owned life insurance*) situacijama.<sup>46</sup>

Sumirajući u čemu se sastoji interes privrednog društva da zaključi osiguranje na život zaposlenih, odnosno ključne osobe, možemo navesti: očuvanje rejtinga, sprečavanje (smanjenje) gubitaka, smanjenje troškova, ali između ostalog i izbegavanje plaćanja poreza.<sup>47</sup> Dakle, postoje i neki prikriveni razlozi. Ako bi privredno društvo koristilo zajam po osnovu polise (razume se dok je osigurano lice još živo), platilo bi nižu kamatnu stopu u odnosu na kredit koji bi dobilo od banke. To je prva pogodnost. Drugo, sredstva zajma po osnovu polise mogu se uložiti u naučnoistraživački razvoj. Dobro je poznato da se rashodi nastali u ove svrhe odbijaju od poreske osnovice, što je od velikog značaja za privredno društvo.<sup>48</sup> Osim toga, ukoliko se ostvarena kapitalna dobit ponovo investira u nove poslove, privredno društvo neće platiti porez. Na sve ovo dodajmo da finansiranje zaduživanjem, opet podrazumeva poreske pogodnosti jer se kamate odbijaju kao trošak od osnovice za oporezivanje.

Poreski savetnici velikih privrednih društava u SAD smatraju da je legalno pozajmiti novac da bi se platile premije i odbile kamate po osnovu COLI planova, sve dok se pozajmljuje od drugih privrednih društava, a ne od osiguravača

---

<sup>45</sup> *Ibid.*, str. 239.

<sup>46</sup> *Ibid.*, str. 240.

<sup>47</sup> Američka praksa obiluje primerima o kupljenom osiguranju na život zaposlenih, a iza čega se krije izbegavanje plaćanja saveznog poreza. Na taj način, savezni budžet ostaje bez desetina miliona dolara. *Ibid.*

<sup>48</sup> Ovi rashodi se mogu odbiti u celosti u godini u kojoj su nastali, a mogu i tokom narednih godina (D. Popović, *Nauka o porezima i poresko pravo*, Beograd, 1997, str. 440).



života, tj. uzimati zajam po osnovu zaključenih polisa osiguranja ključne osobe. Posle napada na Svetski trgovinski centar (11. septembra 2001.), osiguravači života su isplatili milione dolara po osnovu COLI planova privrednim društvima čiji su zaposleni umrli 11. septembra. I *Enron* je bio jedan od velikih kupaca ovih planova, a istovremeno je koristio zajmove po osnovu ovih polisa da bi obezbedio dodatni izvor finansiranja.<sup>49</sup>

### 6. Kome je namenjeno ovo osiguranje?

Nezavisno od prethodno rečenog, moramo biti svesni činjenice da osiguranje ključne osobe ne može biti univerzalno sredstvo rešavanja finansijskih problema svih privrednih društava i u svim situacijama. To će biti vrlo efikasan način rešavanja problema u situaciji kada je mala kompanija na prekretnici i kada je deli korak od velikog poslovnog uspeha. Ako kompanija ostane bez ključne osobe, imaće velike finansijske probleme jer su poslovni partneri sklopili posao imajući u vidu baš osobu koja je na čelu kompanije zbog njene reputacije, sposobnosti, inventivnosti i veština. Oni ne žele poslovni aranžman sa nekom drugom osobom jer su se "vezali" za tačno određenu ličnost.

Ovu vrstu osiguranja, na prvom mestu, koriste mala porodična preduzeća, srednja, kao i ona koja su tek osnovana. U manjim preduzećima postoji veća zavisnost od ključne osobe.

Osiguranje ključne osobe je vrlo pogodno i za preduzetnike. Preduzetnik koji nosi celokupan rizik za poslovanje i obično direktno i neograničeno odgovara za obaveze koje nastanu obavljanjem delatnosti individualno organizovanog preduzeća,<sup>50</sup> može radi obezbeđenja svojih poverilaca, da zaključi osiguranje života. On bi bio vlasnik polise i osigurano lice (ugovarač i osigurano lice), dok bi poverioci bili korisnici. Osim dodatnog obezbeđenja poverilaca, osiguranje ključne osobe se zaključuje i zbog obezbeđenja potrebnih finansijskih sredstava takvog oblika individualnog preduzeća, u slučaju kada naslednici nastavljaju posao. Uz to, povećava se i poslovni ugled.

Da bi umanjio rizik kome je izložen i da bi odgovarao za obaveze samo do visine uloga, pojedinac može da organizuje jednočlano privredno društvo koje ima

---

<sup>49</sup> T. Baker, *op. cit.*, str. 242.

<sup>50</sup> M. Vasiljević, *Kompanijsko pravo – pravo privrednih društava Srbije i EU*, Beograd, 2005, str. 31.

pravni subjektivitet.<sup>51</sup> Zbog toga se može javiti opasnost od zloupotrebe imovine društva i zaštite poverilaca. Zato je osiguranje ključne osobe vrlo poželjan i adekvatan način zaštite.<sup>52</sup> Pored zaštite poverilaca, još jedan razlog zaključenja ovog osiguranja je obezbeđenje sredstava za finansiranje jer nekada može biti veoma teško pronaći sredstva za dalje poslovanje (jer nema dovoljno sopstvenog kapitala), pa bi se kroz osiguranje ključne osobe to pitanje rešilo. Takav vlasnik jednočlanog privrednog društva će lakše ugovoriti nove poslove, odnosno lakše će doći do kredita (premda može da koristi i zajam po osnovu polise).

Ortačko društvo može da zaključi osiguranje ključne osobe iz razloga obezbeđenja finansiranja, podizanja poslovnog ugleda, obezbeđenja poverilaca. Osiguranje ključne osobe u Velikoj Britaniji zaključuje kompanija, trasti, ortaci u ortačkom društvu ili preduzetnik.<sup>53</sup>

Kao korisnici osiguranja ključne osobe mogu biti određeni investitori, ali i poverioci. Naime, ovi subjekti mogu zahtevati od privrednog društva sa kojim posluju da zaključi osiguranje ključne osobe s tim da njih odredi kao korisnike (beneficijare). Cilj je, svakako, zaštita njihovih interesa, odnosno obezbeđenje potraživanja. Dodajmo još da osiguranje ključne osobe može biti od interesa i budućim kupcima, ukoliko se njihova ponuđena cena zasniva na vrednosti privrednog društva, obimu prodaje za koje je zaslužna ključna osoba, pronalascima (patentima) istraživača (ključne osobe) i sl.

### 7. Kratkoročno ili dugoročno osiguranje?

Ukoliko se osiguranje ključne osobe koristi za obezbeđenje imovinskog interesa privrednog društva u dužem roku, kao i na primer, za finansiranje penzijskih planova, preporučuje se dugoročno osiguranje. U suprotnom, ako je potrebno obezbediti zaštitu za neko kraće vreme (dok se ne završi posao), preporuka je da to bude kratkoročno osiguranje.<sup>54</sup>

Najčešće forme dugoročnog osiguranja života koje se koriste u svrhu osiguranja ključne osobe su osiguranje na ceo život (engl. *whole life*) i univerzalno životno

---

<sup>51</sup> *Ibid.*, str. 33.

<sup>52</sup> S druge strane, radi zaštite poverilaca u određenim slučajevima se primenjuje ustanova "probijanja pravne ličnosti" (*Ibid.*, str. 34).

<sup>53</sup> Više o tome dostupno je na: [www.easyorder.com.au/att.do?prefix=/att&page=/mlcbrochure.do?action=getProductContent&productId=762](http://www.easyorder.com.au/att.do?prefix=/att&page=/mlcbrochure.do?action=getProductContent&productId=762).

<sup>54</sup> R. Mehr, R. Osler, *op. cit.*, str. 427.

osiguranje (engl. *universal life*), mada se može zaključiti i mešovito osiguranje (engl. *endowment insurance*). Kod doživotnog osiguranja, osiguranje pokriva čitav životni vek osiguranika. Premija se može plaćati ili do smrti ili do momenta penzionisanja ključne osobe. Visina premije zavisiće, između ostalog, od godina ključne osobe i njenog zdravstvenog stanja. Obeležje ovog osiguranja je fiksna premija i fiksna osigurana suma.

Nasuprot ugovoru o doživotnom osiguranju, univerzalno životno osiguranje se karakteriše time što su premije i osigurana suma fleksibilne, što znači da ugovarač može plaćati veći ili manji iznos premija. Što je veći iznos uplaćenih premija biće i veća osigurana suma. Specifičnost ove vrste osiguranja života je prilagođavanje kamata tekućoj kamati, s tim što je u ugovoru određena minimalna kamata. Za razliku od ostalih ugovora o osiguranju života, osiguravač jemči kamatnu stopu za period od šest meseci ako je osiguranik oročio sredstva osiguravaču.<sup>55</sup>

Ugovor o osiguranju ključne osobe može se zaključiti i kao riziko osiguranje života (engl. *term life*, nem. *Rizikolebensversicherung*) ako je neophodno obezbediti poslovanje u kraćem roku. Međutim, iako je jeftinije, njegovi su dometi ograničeni. Kod takvog ugovora, osigurana suma se isplaćuje samo ukoliko osiguranik umre u toku ugovorenog perioda. Ukoliko preživi, uplaćene premije ostaju osiguravaču. Riziko osiguranje najmanje košta, ali doživotno osiguranje, zato što je skuplje, pruža nešto više.

Uporedo sa osiguranjem života, za osiguranje ključne osobe može se koristiti i osiguranje dohotka za slučaj invalidnosti (engl. *disability income insurance*). Ovo osiguranje dohotka se široko koristi kao jedna vrsta osiguranja ključne osobe. Međutim, ovo osiguranje se najčešće kupuje uz osiguranje na ceo život.<sup>56</sup> Isplate osigurane sume privrednom društvu vrše se mesečno tokom perioda potpune invalidnosti osigurane osobe. Isplata se vrši posle određenog perioda invalidnosti i nastavlja se sve dok je osigurani nesposoban od 12 do 24 meseca. U takvim slučajevima, visina osigurane sume, zavisi i od stepena invalidnosti.<sup>57</sup> Moguće je ugovoriti i osiguranje režijskih troškova za slučaj invalidnosti (engl. *overhead disability insurance*). Ovo osiguranje pokriva mesečne fiksne, redovne troškove u poslovanju. Isplata se vrši tokom celog perioda nesposobnosti, s tim

---

<sup>55</sup> S. Andrijašević, V. Petranović, *op. cit.*, str. 123.

<sup>56</sup> R. Mehr, R. Osler, *op. cit.*, str. 428.

<sup>57</sup> K. Black, H. Skipper, *op. cit.*, str. 415.

da ona počinje istekom 30 ili 60 dana od nastale nesposobnosti (invalidnosti). Isplate po osnovu ovog osiguranja treba da se koriste za: otplatu kredita, materijalne troškove, rate za hipoteku, zaradu zaposlenih, otplatu za nabavljenu opremu, premije za imovinska osiguranja i sl.<sup>58</sup>

### 8. Iznos na koji glasi polisa (osigurana suma)

Pravilo je da je osigurana suma bitan element ugovora o osiguranju lica. Ona predstavlja bitan uslov punovažnosti ugovora (*essentialia negotii*). Zakon o obligacionim odnosima u članu 942 predviđa da se osigurana suma mora ugovorom odrediti, što znači da ugovorne strane sporazumno određuju visinu osigurane sume. Ona je isključivo merilo visine obaveze osiguravača.

Osiguranje ključne osobe nije izuzetak od tog pravila. Stoga je vrlo važno odrediti optimalnu visinu osigurane sume zato što ona treba da bude dovoljna za nastavak posla, za obezbeđenje poverilaca, za pokriće gubitaka, a koji nastaju usled smrti, nesposobnosti ili teške bolesti ključne osobe. Determinante u određivanju visine osigurane sume kod osiguranja ključne osobe su brojne. Projekcija optimalne visine osigurane sume može se izvršiti polazeći od visine gubitaka koji mogu nastati usled nepoželjnih događaja u životu ključne osobe (smrt, nesposobnost za rad, teška bolest). Međutim, moramo naglasiti da je često vrlo teško, čak nemoguće, precizno utvrditi potencijalnu visinu gubitaka.<sup>59</sup> Dalje, morala bi se uzeti u obzir mogućnost pozajmljivanja u iznosu koji je neophodan za pokriće nastalih gubitaka. Takođe, ukoliko je ključna osoba garantovala za neki kredit, prilikom procenjivanja iznosa pokrića mora se uzeti u obzir i ta činjenica. Deo dobiti koja se može pripisati ključnoj osobi, tj. na koji je ona direktno uticala, još je jedan parametar u utvrđivanju visine potencijalnih gubitaka i određivanja visine osigurane sume. Važan element u ukupnim troškovima mogu biti gubici nastali zbog nemogućnosti realizacije ugovora, tj. nekog dogovorenog posla ili gubitka klijenta, direktni i indirektni troškovi pronalazjenja i obuke nove ključne osobe (moguće je da nova ključna osoba želi i veću platu), drugim rečima stvarni troškovi i izgubljena dobit.

Postoji više metoda za procenu veličine osigurane sume. Jedan od njih je metod sadašnje vrednosti. Ovaj metod uzima u obzir visinu zarade koja treba da bude određena tako da bude dovoljno atraktivna za nove ključne osobe, troškove

---

<sup>58</sup> *Ibid.*, str. 416.

<sup>59</sup> Na primer, nova ključna osoba može tražiti veću platu (R. Mehr, R. Osler, *op. cit.*, str. 429).

obuke i troškove premeštanja. Drugi metod je metod otpisa duga (engl. *debt cancellation method*). On se zasniva na proceni troškova zamene akcionara ili direktora koji imaju kredit i za koji garantuje privredno društvo. Metod multiplikacije koristi ključnu osobu kao faktor za procenu uticaja koji ključna osoba ima za privredno društvo. Na primer, u privrednom društvu u kome postoje dve ključne osobe a mali je broj zaposlenih, svako će imati 50% uticaja na poslovanje (uspeh, odnosno neuspeh). Međutim, ako je reč o velikom kolektivu u kome je i veliki broj zaposlenih sa posebnim sposobnostima koji doprinose ukupnom uspehu, faktor ključne osobe se smanjuje na 33% ili 25%.<sup>60</sup>

Praksa pokazuje da je iznos pokrića često pet do deset puta veći u odnosu na godišnju zaradu ključne osobe. Prilikom utvrđivanja iznosa pokrića, odnosno osigurane sume, kao i kod svakog osiguranja života, nezaobilazan faktor koji se uzima u obzir su godine života (starost osiguranika) i njegovo zdravstveno stanje. Troškovi kupovine ovog osiguranja mogu se smanjiti kupovinom grupnog osiguranja (ako ima više osoba koje mogu imati status ključnih), odnosno korišćenjem osiguranja *first to die*. U ovom slučaju, "prva smrt" obezbeđuje isplatu osigurane sume. Ostali osigurani se kvalifikuju za nov iznos pokrića, s tim što ne treba da dokazuju postojanje interesa za osiguranjem.

Važno obeležje osiguranja ključne osobe je činjenica da jednom određena osigurana suma može da se menja budući da se menja i vrednost posla, visina potrebnog kredita za poslovanje i sl. Dodajmo da osiguranje ključne osobe može da se otkupi, što je zapravo, obeležje ugovora o osiguranju života. Otkup se vrši kada je osigurano lice još živo, ali je došlo do promene ključne osobe (na primer, prethodna je napustila privredno društvo).

Prilikom procene osigurane sume, mora se imati u vidu i vrednost privrednog društva koje zaključuje osiguranje ključne osobe, berzanska vrednost njegovih akcija i sl. Ovo je važno jer će tržište odgovoriti na informacije o negativnim trendovima u akcionarskom društvu obarajući cenu akcija.

---

<sup>60</sup> U praksi postoji više pravila za uvrđivanje iznosa osigurane sume kod osiguranja ključne osobe. Više o tome je dostupno na: [www.easyorder.com.au/att.do?prefix=/att&page=/mlcbrochure.do?action=getProductContent&productId=762](http://www.easyorder.com.au/att.do?prefix=/att&page=/mlcbrochure.do?action=getProductContent&productId=762).

Osigurana suma je, po pravilu, limitirana na vrednost interesa, što bi značilo da ona ne bi mogla biti veća od vrednosti gubitaka koje bi privredno društvo imalo za slučaj smrti osiguranog (vrednosti interesa).<sup>61</sup>

## 9. Zaključak

Osiguranje ključne osobe predstavlja vrlo dobar način za prevazilaženje finansijskih teškoća koje mogu nastati smrću ključne osobe ili zbog privremene ili trajne nesposobnosti ili teške bolesti (sa potencijalnim smrtnim ishodom) ključne osobe. Osiguranje ključne osobe nije nova vrsta osiguranja, već samo poseban način upotrebe osiguranja života, osiguranja od posledica nesrećnog slučaja i zdravstvenog osiguranja. Ovaj vid osiguranja može biti vrlo efikasan mehanizam zaštite kreditora, može obezbediti nastavak proizvodnog procesa i zaštititi privredno društvo od finansijskih gubitaka.

Ključna osoba je osoba čija smrt, nesposobnost, invalidnost ili teška bolest mogu negativno uticati na poslovanje, zato što ključna osoba ima izvanredne sposobnosti, veštine, znanje, stručnost i talenat. Ključna osoba može biti bilo koja osoba koja je ekspert u svojoj profesiji i čije aktivnosti i veštine su od izuzetnog značaja za uspeh u poslu.

Ugovor o osiguranju ključne osobe obično zaključuje privredno društvo. Ono je ugovarač i korisnik osiguranja. To znači da ukoliko se realizuje osigurani slučaj (smrt, nesreća koji prouzrokuju trajnu ili privremenu nesposobnost za rad), privredno društvo će odmah biti oštećeno. Ovo osiguranje će biti punovažno samo ukoliko postoji pismena saglasnost osigurane osobe.

Osiguranje ključne osobe predstavlja način na koji privredno društvo ili njegov menadžment pokazuje brigu, lojalnost i odgovornost prema akcionarima ili partnerima (u slučaju ortačkog društva), kreditorima, investitorima i svima ostalima koji imaju interes da društvo uspešno posluje. To povećava njegov

---

<sup>61</sup> Da bi obezbedio svoje potraživanje, kreditor može odlučiti da osigura život svog dužnika, pri čemu bi iznos pokrića trebalo da odgovara visini potraživanja. Međutim, ima i onih koji smatraju da osigurana suma treba da pokrije iznos potraživanja koji je uvećan za prateće troškove, konkretno (premijske koje je platio kreditor, kao i kamatu na glavnice duga i na plaćene premije). Ovakav stav je izazvao brojne dileme i negodovanje sudova, posebno u slučajevima u kojima je osigurana suma znatno viša od vrednosti duga. Vrhovni sud SAD je zauzeo stav da osigurana suma ne sme da pređe iznos potraživanja kreditora jer se na taj način dovodi u pitanje sama svrha ugovora (K. Black, H. Skipper, *op. cit.*, str. 199).

rejting. Osigurana suma mora biti dovoljna da pokrije troškove pronalazjenja nove ključne osobe i njene obuke, ali i da pokrije gubitke.

Jasmina Labudović Stanković, PhD\*

### Key Person Insurance

#### Summary

The aim of this paper is to present the key person insurance in the company, as a special way to overcome the financial problems arising with the death of the key person(s) or key person's permanent or temporary incapacity due to severe illness (with possible fatal outcome). Some of the problems that arise in the company include reduced profitability, costs related to the engagement and training of the new key person, the decline of business reputation and credit rating of the company.

The text speaks of the importance of this type of insurance and reveals the reasons which impose the need to conclude this type of insurance. Determining the term of the key person brings us to the circle of people who could be insured in this case. Key person insurance is not a special type of insurance. This is a special way of using traditional life insurance and accidents insurance contracts for business purposes and not for personal ones. The authors, also, have attempted to answer the following question: How do we fix the amount of coverage on the insurance policy? Key person insurance is used in many countries, however there is no market in our country.

**Keywords:** insurance, key person insurance, life insurance.

---

\* Associate Professor at the Faculty of Law University of Kragujevac.